

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

W. Janse, Loosdrecht

Want Ik ben God en geen mens

„Hoe zou Ik u prijsgeven, Efraïm, u overleveren. Israël? Hoe zou Ik u prijsgeven als Adama, u maken als Seboïm? Mijn hart keert zich om in Mij, ten volle wordt mijn erbarming opgewekt... Want Ik ben God en geen mens, heilig in uw midden” (Hosea 11 : 8 v).

Dit is wel de meest ontroerende uitspraak van heel het Oude Testament. Echt woorden waarbij je voelt: schoenen uit, want de grond waarop je staat is heilige grond. Hier kijken we onze hemelse Vader in het hart. Met de ene arm gaat Hij zijn volk aan het oordeel prijsgeven. De andere arm houdt Hij naar hem uitgestrekt: Hoe zou Ik u prijsgeven.? Ik kan het niet!

Elf hoofdstukken lang klinkt de aanklacht. Het besluit ligt vast: „Mijn volk volhardt in het afdwalen van Mij – en al roepen ze tot Hem omhoog, Hij zal hen niet meer overeind helpen” (vs 7). De Onveranderlijke Israëls liegt niet, God is geen mens dat Hij berouw zou hebben... en dan die plotselinge omslag: Mijn hart keert zich om in Mij, Ik zal mijn toorn niet ten uitvoer brengen. Aangrijpend is dat, dat Gods liefde toen sterker bleek dan zijn toorn.

Gods smart

Koning Jerobeam II had Efraïm, noordelijk Israël, tot enorme bloei gebracht. Met dat het economische peil steeg, was het zedelijk niveau gedaald. Trouw, liefde en kennis Gods waren weg; daarvoor in de plaats: vloeken, liegen, moorden, stelen, echtbreken; de priesters: een troep bandieten; Efraïm: een hoer.

God moest terugdenken aan het goede mooie begin. Toen Israël een kind was had Hij het liefgehad. Uit Egypte had Hij zijn zoon geroepen, hem leren lopen, op de arm gedragen, vertroeteld. Maar hij wilde Hem niet kennen...

Wat soms bij een ouder in uiterste smart kan opkomen, kwam toen in Gods hart op in zijn verdriet: Was Efraïm er maar nooit geweest! Ik keer die hele heilsgeschiedenis om. Uit Egypte heb Ik mijn zoon geroepen? Naar Egypte zal hij teruggaan. Ik zelf zal hem een tweede Egypte bezorgen: Assur, de ballingschap. Zijn steden zullen worden omgekeerd als Sodom en Gomorra, Adama en Seboïm (een verbondsafpraak, Deut. 29 : 23), vs 1-6.

Gods hart

Toen Israël slechts de omkering van zijn geschiedenis en de omkering van zijn steden wachtte, was het enige dat zich omkeerde het hart van God. Hosea gebruikt het woord dat ook voor de omkering van Sodom en Gomorra gebruikt wordt. Toen ging Gods hart ondersteboven! Zijn brandende toorn sloeg om in brandende liefde. Het hebreuws heeft hier de meervoudsvorm erbarmingen. Dat is onvertaalbaar maar maakt wel duidelijk: Gods erbarming lichtte niet maar even op als een opwelling in een zwak moment. Zijn erbarming bruiste als een gloeiende lavastroom in Hem op.

Gods heiligheid

Niet omdat de HERE verzachtende omstandigheden zag. Hosea zegt: Omdat Hij God is en geen mens, heilig in ons midden. Niet: hoewel maar omdat Hij God is. Niet hoewel maar omdat Hij heilig is.

Wellicht denken wij bij Gods heilig-

Inhoud

- 265 Drs W. Janse,
Want ik ben God en geen mens
- 266 Mr dr J. Meulink,
Evangelisch-Reformatorisch (2)
- 267 Ds G. van den Brink,
Pastorale Notities
- 267 P. C. van Wijk,
Terloops...
- 268 Petra de Groot,
Meer studie over vrouw in het
diakenambt

heid aan zijn verschijnen op de Sinaï, ongenaakbaar in een laaiend vuur. Wie de berg aanraakte zou zeker sterven. Of aan Jesaja toen hij tot profeet geroepen werd. Hij zag de Here op diens troon, omgeven door serafs die „Heilig, heilig, heilig” riepen. En Jesaja vreesde zijn ondergang. Hosea mocht ervaren dat de eigenlijke inhoud van Gods heiligheid zijn liefde is, zijn trouw aan het eerste woord van zijn verbond. Inderdaad, God is geen mens dat Hij liegen zou. Ongenaakbaar in zijn liefde. In zijn erbarmen de gans Andere. Toen Israël faalde, riep Hij opnieuw zijn Zoon uit Egypte en deze Ene droeg Gods toorn. In Hem sprak Hij zijn woord van liefde tot een hele wereld. Dat woord is van het zijnde oorsprong en doel en zin.

*Heilig, heilig, heilig!
Heer, God almachtig
hemel, zee en aarde verhoogt
uw heerlijkheid.
Heilig, heilig, heilig!
Liefdevol en machtig,
één en al vuur en liefde
en majesteit. (Gez. 457)*

Evangelisch-Reformatorisch (2)

De evangelische beweging

Onder de evangelische christenheid bestaan vrij veel verschillen. Toch zijn er ook een aantal gemeenschappelijke kenmerken aan te wijzen. De evangelischen aanvaarden onvoorwaardelijk de Heilige Schrift als het gezaghebbende Woord van God. De Schrift heeft absolute autoriteit over hun geloof en handelen. Zij gaan heel persoonlijk met de Bijbel om. Belangrijk voor hun omgang met God ook is het gebed. In samenkomsten wordt de aanwezigheid van de Heilige Geest gezocht en beleefd. Kenmerkend ook is de grote nadruk, die zij leggen op de persoonlijke band met Jezus Christus als Verlosser en Heer over hun leven.

Bij hun spreken over die persoonlijke band met Jezus vallen de termen van „beking”, „wedergeboorte”, „persoonlijk geloof” en „geestelijke groei”. Tenslotte is belangrijk de grote nadruk, die gelegd wordt op de zendings en evangelisatietaak.

Vaak ook heerst bij hen de gedachte dat een echte gemeente alleen maar een gemeente van wedergeborenen kan zijn. Men zoekt het dan ook meer in de lijn van een opwekking door de Heilige Geest dan dat men zichzelf inzet voor een daadwerkelijke reformatie van de kerk.

De evangelische beweging in Nederland

In ons land betekende de evangelische beweging voor de oorlog niet veel. De oorzaak zal wel zijn, dat er in die tijd meerdere schriftgetrouwe gereformeerde kerken waren, waar het Evangelie verkondigd werd. Naast de officiële kerken waren er wel enkele kleinere evangelische bewegingen, zoals de Maranathabeweging rond Johannes de Heer en enkele kleinere geloofszendingen. Ook de Gemeenschapsbond kan men tot een evangelische groepering rekenen.

Na de oorlog werd de situatie voor de evangelischen anders. Naast de toenemende secularisatie en de ontkerstening heeft vooral het verval van de kerken hier een rol gespeeld. In de kerken kwamen allerlei nieuwe theologische inzichten op. Over de noodzaak van beking en wedergeboorte hoorde je weinig meer spreken. Dat leidde tot een sterke groei van allerlei evangelische groeperingen.

Deze ontwikkeling werd nog gestimuleerd door het binnenkomen van allerlei Amerikaanse bewegingen zoals Youth for Christ, de Navigators, Youth with a Mission enz. Bij deze vrije groepen spelen ook de Pinkstergemeenten een

belangrijke rol. Eerst stonden bij hen de Geestesdoop en het spreken in tongen in het centrum, nu meer de genezing van zieken op het gebed.

Ook de Pinksterbeweging heeft haar eenheid niet kunnen bewaren. Zo hebben we nu in ons land o.m. de Pinkstergemeente, Volle Evangelie gemeente, Christengemeente Ecclesia, Stromen van Kracht enz. Wel hebben al deze pinkstergroepen een paar punten gemeen. Doop door onderdompeling na belijdenis van geloof. Verwachting van een spoedige wederkomst van Christus. Nadruk op persoonlijk geloof en persoonlijke beking. De Geestesdoop. Men is over het algemeen sterk fundamentalistisch georiënteerd met een sterk missionair accent. Daar al deze groeperingen onderling sterk verschillen, is het wel moeilijk van deze bonte staalkaart een juiste beoordeling te geven.

Wat ons verenigt

Wanneer we evangelischen en reformatorischen vergelijken, moet toch voorop gesteld worden, dat we ten aanzien van zeer fundamentele geloofszaken één zijn.

Wanneer kerkleden naar een evangelische groep overgaan hebben we gemakkelijk de neiging de verschillen al te zeer te benadrukken. Ook de eigen groeps-taal kan de gedachte doen postvatten, dat we ver uiteenliggen.

Het doet ook pijn als broeders of zusters ons vaarwel zeggen en een andere geloofsgemeenschap opzoeken. Men verwisselt in deze tijd helaas erg gemakkelijk van kerk.

Toch moeten we ook wat de evangelischen betreft goed in het oog houden wat ons samenbindt.

Het belangrijkste is wel, dat gereformeerden en evangelischen beide willen buigen voor de Bijbel. Onvoorwaardelijk aanvaarden van de Schrift als het betrouwbare, gezaghebbende Woord van God is voor beide norm.

Daarmee staan wij tegenover veel moderne theologen, die de Bijbel tot een puur menselijk boek verlaagd hebben. Bij alle kritiek die wij op de evangelischen hebben moeten wij ons bewust blijven, dat het onze broeders en zusters zijn. Het kan ook best zijn dat we wederzijds wat van elkaar kunnen leren. Bij beiden dreigen helaas ook gevaren wat de eerbied voor Gods Woord betreft. Bij de gereformeerde gezindte dringt de bijbelkritiek door. Bij de evangelischen laat men zich soms leiden door bijzondere inzichten en openbaringen van charismatische leiders. Ook dat betekent aantasting van de

Schrift. Laten we echter allen buigen onder het gezag van Gods Woord. Dan gaat God wonderen doen, want Zijn Woord is levenwekkend. Wij allen, reformatorische en evangelische christenen moeten het hebben van Gods verkiezende liefde in Christus.

De eenheid van de Bijbel

Al aanvaarden we allen het gezag van de Schrift, toch heeft dat niet kunnen voorkomen, dat er ook belangrijke verschillen zijn. We lezen de Bijbel nog al eens verschillend. Van belang is hier, dat er geen gemeenschappelijke evangelische theologie is. Dat zal wel samenhangen met het feit, dat men onvoldoende zicht heeft op de eenheid van de Bijbel. Men beroept zich vaak op één of meer losse teksten zonder voldoende op de samenhang te letten.

Zo beroept men zich voor de komst van het duizendjarig rijk op een enkele tekst uit de Bijbel. Bezwaar tegen de kinderdoop wordt gegrond op het feit, dat een uitdrukkelijk gebod om kinderen te dopen ontbreekt.

Daarbij ziet men voorbij aan de doorgaande lijn in de Schrift, waar de nadruk valt op het verbond, dat God met ons en onze kinderen wil sluiten.

Over het verbond hoort men bij hen dan ook weinig spreken.

Men is zeer individualistisch ingesteld.

Persoonlijke ervaring

Over het algemeen wordt bij de evangelischen veel, te veel, nadruk gelegd op de persoonlijke ervaring. Men zet alles op de kaart van de persoonlijke ervaring met het gevaar, dat men in de innerlijkheid blijft steken.

In dat opzicht vertoont men enige overeenkomst met de uiterst rechter flank van de reformatorischen. De zekerheid van het geloof wordt vaak meer gezocht in de ervaring en vanuit de persoonlijke gevoelens dan dat er gesteund wordt op de vaste beloften van God.

Het gevaar is dan aanwezig, dat men niet op Christus ziet en zich niet afvraagt hoe men tegenover Hem staat, maar zichzelf aldoo de geestelijke pols voelt. Het letten op bevindingen verlamt de wil.

Aan de andere kant bestaat het gevaar, dat reformatorische christenen te weinig de persoonlijke omgang met God kennen. Psalm 25 zegt het (berijmd) zo mooi: „Gods verborgen omgang vinden zielen waar zijn vrees in woont”. Men loopt het gevaar een alleenspraak met eigen ideeën te houden.

Het gaat echter om een gesprek van God met onszelf.

De belijdenis

Verskillend ook denken we over de belijdenis.

Als gereformeerden hebben we de drie formulieren van enigheid: de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidel-

bergse Catechismus en de Dordtse Leerregels. Deze belijdenissen zijn bij de evangelischen onbekend. En daarom ook onbemind.

Deze belijdenisgeschriften zijn geboren uit de strijd die de gereformeerden met Rome gevoerd hebben. Prijsgeven van deze belijdenissen betekent, dat we wegwerpen wat onze voorouders aan schatten uit de Schrift naar voren hebben gehaald. De belijdenis is bovendien een herkenningsteken van de eenheid, dat we niet mogen prijsgeven.

De evangelischen willen niet van een belijdenisgeschrift weten, omdat zij het grote gevaar aanwezig achten, dat de belijdenis de Schrift gaat overheersen en daarmee de rechtstreekse toegang tot de Bijbel verhinderen.

Een belijdenis, zo stelt men, is van secundair belang.

Nu is het waar dat je een belijdenis verkeerd kunt hanteren. Dat hebben we helaas in de vrijgemaakte kerken meegemaakt. Daar gebruikte men de belijdenis wel om de Schrift te verklaren. Als je erop wees, dat de belijdenis behoort tot de menselijke geschriften,

waarvan we in art. 7 van de Ned. Geloofsbelijdenis belijden, dat ze niet met de Goddelijke Schriften gelijk mogen worden gesteld, laadde men soms de verdenking op zich van ontrouw aan de belijdenis. De gedachte, dat de vrijgemaakte kerk de enig ware kerk zou zijn, had ook nooit kunnen postvatten, wanneer men steeds bedacht had, dat de belijdenis onder de Schrift staat.

Confessionalisme is een slechte zaak. We mogen nooit vergeten, dat alleen de Schrift gezaghebbend is en dat de belijdenissen dus altijd een relatief gezag hebben, dat wil zeggen gerelativeerd aan de Schrift waaruit ze zijn ontsprongen.

Toch moeten we blijven vasthouden, dat God Zijn Woord niet alleen gegeven heeft om te worden nagesproken, maar ook om nagedacht en ingedacht te worden. Men mag niet miskennen het werk en de leiding van de Heilige Geest alle eeuwen door om in Gods Woord in te leiden en daarvan de juiste betekenis doen verstaan. Men moet niet menen, dat men met uitschakeling van al die arbeid nu alleen zelf kan komen tot een

zuivere uiteenzetting van de christelijke geloofswaarheden.

Met een biblicistische opstelling ben je er niet. Dat ontdekken ook de evangelischen steeds meer. Ook zij kennen hun kernopvattingen van het christelijk geloof. Deze hebben echter geen kerkelijke traditie achter zich. Een gemeenschappelijke evangelische theologie ontbreekt ook. Daar heeft men niet meer dan een basis met een aantal losse punten. Op deze wijze komt men gemakkelijk tot wonderlijke constructies. De beweging van de evangelischen laat zien, dat een belijdenis noodzakelijk is.

P. C. van Wijk, Zaltbommel

Terloops . . .

Met geheel je verstand

Het slot van Matth. 22 : 37 heeft nogal eens wat vragen opgeroepen. We moeten onze God liefhebben met geheel ons hart, met geheel onze ziel en met geheel ons verstand. Het liefhebben van God is niet alleen een zaak van b.v. het hart, maar evengoed een zaak van het verstand. Daar komen onze hersens aan te pas. Het was dan ook goed, dat op de jeugddag van ons landelijk jeugdwerk dit thema aan de orde werd gesteld op Hemelvaartsdag. Toen de jonge Vonkenberg in 1888 de stoot gaf tot de oprichting van de gereformeerde jongelingsbond, stond het ook voor hem als een paal boven water, dat bij het werk op de jeugdvereniging het verstand een passende rol zou moeten spelen. Hij heeft gehamerd op de zelfwerkzaamheid en werken gaat nu eenmaal niet zonder je verstand te gebruiken.

De kerk in Apeldoorn was vol en dus zullen er zo'n 600 jongens en meisjes zijn geweest. Dat is iets om dankbaar voor te zijn. Terwijl in de gereformeerde kerken het jeugdwerk vrijwel niets meer voorstelt en van het werk van Vonkenberg in ieder geval niets meer is terug te vinden, moet het ons met dankbaarheid vervullen, dat in de vrijgemaakt gereformeerde kerken en onze kerken nog aan jeugdwerk wordt gedaan. De vorm is in 100 jaar wel veranderd en dat mag, maar de zelfstudie en de

G. van den Brink, Veenendaal

Pastorale Notities

Gooi ze niet weg!

Het is weer druiventijd: de volle trossen liggen te prijken op de markt: wat een weelde! Dikwijls eerste kwaliteit!

Ik heb nooit druiven geplukt, maar het zal wel voorkomen dat een plukker een onderontwikkelde tros grijpt en die wil weggooien, maar dat zijn buurman zegt: „Niet wegdoen! Er zitten nog goede druiven aan!”

Aan dit beeld moet ik denken, nu ik -emeritus - de gehele weg overdenk, waarop de Here me deze „veertig jaar” heeft geleid. Het is begonnen bij het admmissie-examen, dat me in Kampen afgenomen werd door professor Veenhof. Zijn vraag was: „Waarom wilt u dominee worden?” Toen moest ik voor de dag komen met een „onderontwikkelde

tros”. Ik had bij mezelf waargenomen dat ik er zelf rijker van werd als ik over dingen van de Here God sprak. Toen ik daarvan geproefd had, lustte ik wel meer. Ergens besepte ik heel goed dat ik met dit motief nogal op mezelf betrokken bleef. Een beetje benauwd kwam ik dus met mijn beweegredenen voor de dag. Hoe dankbaar ben ik, dat de professor mijn tros niet heeft afgekeurd. Stel je voor dat hij gezegd had: „Uw wedergeboorte is niet gerijpt, meneer”. Maar hij reageerde voorzichtig positief en zei: „Dat mag: u gebruikt uw gaven en dan ervaart u de Heilige Geest. Maar - zo voegde hij er aan toe - de liefde tot de gemeente van Christus moet wel toenemen en de overhand krijgen. Daar moet u om bidden”. En - om maar direct elk zelfbehagen, dat bij dominees soms

zo welig tiert bij de wortel af te snoeien, vroeg hij tenslotte: „Weet u wel, dat het u de kop kan kosten?”. Voor een volle marktkraam met druiven, terugdenkend aan dit essentiële moment in zijn leven (waar zitten soms je gedachten?), kom ik terecht bij Jesaja 65 : 8: Zo spreekt de Here: Zolang men nog sap in een druiventros vindt, zegt men: „Vernietig hem niet, want er is nog een zegen in”. Aldus zal Ik mijn dienaren doen: Ik zal hen niet alle vernietigen. Toegegeven: het gaat hier over Gods sparende liefde voor Zijn volk omdat er nog vromen zijn. Maar dit woord leert ons denken en beoordelen, zoals de Here het doet. Als u straks weer bij de volle trossen staat op de markt, denk er dan eens aan, dat er ook lelijke, miezerige, onderontwikkelde trosjes zijn, die u niet te zien krijgt. Hoe oordelen wij over christenen en over christelijke kerken, waarvan de Here zegt: Gooi ze niet weg, want er is nog een zegen in?

zelfwerkzaamheid spelen toch nog een grote rol. De regelmatig verschijnende schetsen roepen op tot studie, tot bestudering van de Schrift met geheel het verstand.

Over dit onderwerp spraken op de jeugddag ds J. Plantinga en ds H. de Jong. De eerste zette boven zijn toespraak „verstand hoort erbij”, terwijl de laatste een pleidooi hield voor een ‘warm verstand’. Beide toespraken vulden elkaar aan. Het programmaboekje zag er weer goed uit. Ik wil hier enkele teksten noemen, die in het boekje waren afgedrukt en die samen een goed beeld geven van waar het nu eigenlijk over ging.

—o—

‘... wij zijn geen vernuftig gevonden verdichters nagevolgd.’ (2 Petr. 1 : 16) ‘Wee hun, die in eigen oog wijs zijn en in eigen oordeel verstandig’ (Jesaja 5 : 21) ‘Wandelt niet zoals de heidenen in de ijdelheid van hun denken, verduisterd in hun verstand, vervreemd van het leven Gods’. (Efeze 4 : 17) ‘Een ieder nu, die deze mijn woorden hoort en ze doet, zal gelijken op een verstandig man, die zijn huis bouwde op een rots.’ (Mattheüs 7 : 24) ‘En wordt niet gelijkvormig aan deze wereld, maar wordt hervormd door de vernieuwing van uw denken.’ (Romeinen 12 : 2).

—o—

In het geheel werd ons verstand op de juiste plaats ‘gezet’. En zó kon er gezongen worden:

‘Ons gevoel en ons verstand zijn, o Heer, zo zonder klaarheid, als Uw Geest de nacht niet bant, ons niet stelt in ‘t licht der waarheid. ‘t Goede denken, doen en dichten moet Gij zelf in ons verrichten.’ (lied 328 : 2)

Stichting Emeritaatsvoorziening „S.E.V.”

De najaarsvergadering met de aangesloten kerken zal dit jaar worden gehouden op zaterdag 26 november in de Jeruzalemkerk te Utrecht, Troosterlaan 65. Aanvang 10.30 uur.

D. W. L. Milo, Nunspeet

H E N O C H de zevende van Adam

Enoch was een zeer bijzondere man. Om vele redenen. Hij was een uit de kleine rij van personen, die de dood niet zagen, maar tot God werden opgenomen. Enoch zowel als Mozes, Elia zowel als Jezus Christus, zijn opgevaren naar buiten onze tijd en ruimte en werden niet meer gevonden – hoewel ze in leven zijn. Mozes en Elia hebben immers de laatste ontmoet, voor Jezus ten hemel voer; en ook Enoch blijft tot ons spreken nadat hij opgenomen is.

De bijbel heeft van Enoch een en ander opgetekend, dat de moeite van het lezen en herlezen zeer loont. Maar ook buiten de bijbel ligt informatie over hem beschikbaar.

Het begint allemaal in Genesis 5, waar de nakomelingen van Adam tot Noach worden opgesomd. Tussen haakjes: daar blijkt Enoch niet de zevende generatie na Adam te vertegenwoordigen, maar de zesde; dus Adam zelf wordt als eerste geteld. Enoch was „de zevende van Adam af” (NBG); niet „de zevende na Adam” (Wb) – maar „de zevende in de lijn van Adam” (GN). Deze telling doet denken aan het gebed voor de kinderdoop: „Noach zijn acht zielen” heet het daar; hoewel Petrus schrijft: „Noach met zeven anderen”. Wellicht een hebraïsme? Een graecisme?

Enoch was dus de zevende in de lijn Adam–Seth–Enos–Kenan–Mahaleël–Jered–Enoch, en als we de tijdstafel uit Genesis 5 als historieschrijving aanhouden leefde Enoch van Adam’s 622e tot diens 987e jaar.

We zeiden: als we in Genesis 5 een geschiedschrijving hebben. Voor ons staat dat niet vast. Want er zijn enkele opmerkelijke dingen die de vraag doen stellen: is hier geschiedschrijving bedoeld of zitten in de getallen symbolen verborgen? Neem Lamech, de vader van Noach. Die leefde 777 jaren en onmiddellijk rijst de vraag: is dat cijfer van drie malen 7 soms een symbool? Neem de zes voorvaders van Enoch: ze werden allen geboren wanneer het jaartal op een 5 of een 0 eindigde; Enoch was de eerste, die op een onregelmatig jaartal werd geboren. Neem Noach: zijn drie zoons werden (allen) geboren, toen Noach precies 500 jaar oud was? Neem ook Enoch zelf: zijn jaren waren 365 – precies het aantal dagen in een jaar; en als u daar niets achter zoekt – vroegere schriftgeleerden wel. Dat cijfer was zelfs een twistpunt tussen de Farizeeën

en de Sadduceeën: de eerste telden het jaar naar de 12 maanmaanden en kwamen op 360 dagen; de laatsten telden het zonnejaar op 365 dagen, later zelfs 365¼, wat vrij nauwkeurig is. En denk ook aan de levensjaren van Jacob, die 147 waren; eeuwenlang telden de Joden 147 psalmen en hielden met hun indeling rekening met Jacob’s leeftijd.

—o—

Van Enoch staat vermeld dat hij leefde in een tijd, waarin de aarde vol was van ongerechtigheid. Maar Enoch stond daar buiten; die was wel in deze wereld – maar niet van de wereld. Hij wandelde met God en „hij was er niet meer, want God had hem opgenomen”. „God nam hem weg”, zei de SV; hij „richtte zijn schreden naar God; zo kwam het dat hij verdween, omdat God hem wegnam” vertaalt de Willibrordbijbel. En in Groot Nieuws heet het: „hij werd 365 jaar en al die jaren bleef hij met God vertrouwd. Toen was hij er niet langer want God had hem weggenomen”. Kleine verschillen die vermoedelijk niet willekeurig zijn, maar elk uitdrukken wat vertalers op zeker moment aan kennis bezaten.

Dat „wandelen met God” is toch een verrukkelijke uitdrukking? Het is veel meer dan een zinnetje uit het godsdienstonderwijs. GN verstaat dat: „al die jaren bleef hij vertrouwd met God” en dat doet denken aan Adam voor de zondeval; aan Abraham, van wie de Heer zei: „zou Ik voor hem verbergen wat Ik doen ga?” Zo was Enoch een „gunsteling van God” een die door Hem in vertrouwen werd genomen. Dat blijkt wel uit de brief aan de Hebreeën (11 : 5).

„Voor hij werd weggenomen heeft hij getuigenis gehad, dat hij Gode behaagde” (SV) – of ook: „is van hem getuigd, dat hij Gode welgevallig was geweest” (NBG); „want de Schrift getuigt” – zegt de Wb-vertaling – „dat hij aan Gode had behaagd”; „deweyl hy een Godlyck leeven leyde” (zegt de Deux Aes bijbel) „hadde hij getuigenis dat hij Gode behaagde”.

U zou kunnen zoeken waar de Schrift dit met zoveel woorden zei. In onze bijbel moet dat zitten in de term „hij wandelde met God”. De Heere zoekt immers degenen die Hem vrezen en Hij is een beloner van die Hem ernstig zoeken, zegt de brief aan de Hebreeën, uitgerekend in dit verband.

Of genoemde vertalingen nu in later bijbels licht hebben geconcludeerd dat Enoch Gode moet hebben behaagd, dan wel of in dit „wandelen met God” voldoende grond is om tot deze conclusie te komen – feit is dat de chassidim, de gelovige kinderen van Abraham, hier veel over hebben na-

gedacht. En geschreven, zoals we gaan zien. Zodat ook later de schrijver van de brief aan de Hebreeën geput heeft uit de algemene, overtuigende overlevering: dat het aan Henoch duidelijk is gemaakt dat hij Gode behaagde.

En dat hij daarom werd weggenomen. De kanttekenaars op onze oudste bijbel verwezen naar enkele apocriefe boeken. En ja, bij Jezus Sirach (14:16) heet het: „Henoch behaagde de Heer en werd weggenomen, een toonbeeld van wijsheid voor alle geslachten”; terwijl het boek der Wijsheid blijkbaar ook aan Henoch denkt, wanneer daar van de rechtvaardige staat (4:10): „hij was welgevallig aan God en werd door Hem bemind, en leefde temidden van zondaars en werd weggenomen”.

Dat Henoch „niet gevonden werd” krijgt bij sommige uitleggers een extra betekenis: het zou inhouden dat boze lieden Henoch hebben gezocht (te doden) maar tevergeefs, want de Heere nam het voor hem op. Terwijl de overlevering zegt dat Henoch niet definitief is opgenomen, maar na dato teruggekeerd om de rechtvaardigen onderwijs te geven in hemelse zaken. (U kunt hier denken aan Paulus, die opgenomen is geweest in de derde hemel, 2 Cor. 12).

—o—

Waar staat dat zo, dat Henoch de zevende van Adam was? Wel, dat vinden we in de kleine brief van Judas, de broeder van Jacobus, en zo wellicht de broeder van onze Heiland. Deze Judas schrijft over de goddelozen van de oertijd waarvan „Henoch, de zevende van Adam” geprofeteerd heeft: „zie, de Heere is gekomen met zijn vele duizenden heiligen, om gericht te houden over allen, en om te straffen alle goddelozen onder hen”. De aanklachten luiden: „hun goddeloze werken, die zij goddelooslijk gedaan hebben – en alle harde woorden, die de goddeloze zondaars tegen Hem gesproken hebben” (SV). Latere vertalingen noemen tienduizenden, tienduizendtallen, en GN noemt ze: heilige engelen. (Andere vertalingen spreken van drieste woorden, vermetele woorden, harde taal.)

Die drieste woorden zijn bij Genesis niet opgetekend, maar we vinden ze voldoende terug, in psalm 2 bijvoorbeeld. De mens van Henoch's tijd stond

finaal op tegen de Schepper, had een grote mond over zijn Maker, en dacht het ook wel (wellicht beter) zonder God te kunnen stellen. Het oordeel stond te komen en dat oordeel heette: de zondvloed!

Vergeet niet dat Henoch nog leefde 70 jaar voor zijn kleinzoon Lamech werd geboren; en Lamech verzuchtte bij de geboorte van zijn zoon Noach: „hij zal ons vertroosting brengen bij ons zwegen op een vervloekte aarde”. De vromen waren schaars in die dagen (Ps. 10) en wij, die vertrouwd zijn met oorlogen, revoluties, geweld, onrecht en corruptie, moeten bedenken dat de toestand voor de rechtvaardigen onmogelijk was geworden. Het was in het voorspel van de zondvloed.

Hoe de toestand dan wel was? Genesis (6) geeft ons enige raadselachtige informatie over vermenging van gevallen engelen met dochters der mensen. En waar dit schriftgedeelte voor de meeste theologen onverteerbaar is gebleken, kan het goed zijn, van een ooggetuigenverslag kennis te nemen.

Ooggetuigenverslag? Jazeker, want Henoch wandelde niet alleen met God, werd niet alleen wonderbaarlijk over de dood heen getild – maar liet ook een boek na: *het boek Henoch*. Judas verwees er naar, Jesaja citeerde eruit, het boek was in Jezus' dagen gemeenschappelijk bezit, en sedert een eeuw is het boek van Henoch de Schrijver beschikbaar voor wie het lezen wil. Daarover een volgend maal?

Petra de Groot, Amstelveen

Besluit Landelijke Vergadering

Meer studie over vrouw in diakenambt nodig

„De Landelijke Vergadering besluit een commissie te benoemen met de opdracht een volgende Landelijke Vergadering van advies te dienen over de vraag of het Schriftuurlijk en kerkelijk verantwoord is zusters van de gemeente te roepen tot het diakenambt; (...) en deze beslissing mee te delen aan de Nederlands Gereformeerde Kerken van Amsterdam-Centrum en Eindhoven”.

Dit besluit werd afgelopen zaterdag op de vijfde zitting van de Landelijke Vergadering in Dronten genomen. Andere onderwerpen op de agenda waren: contacten met de Hoge Overheid, studieschuld jonge predikanten en het landelijk deputaatschap voor hulpbehoevende kerken.

Voorafgaand aan de besluitvorming over de openstelling van het diakenambt voor de zusters der gemeente, gaf praeses J. C. Schaeffer het nader uitgewerkte voorstel van ds W. Smouter in bespreking. De afgevaardigden hadden dit voorstel de vorige zitting van de Landelijke Vergadering uitgereikt gekregen, maar er was toen geen gelegenheid gegeven om het voorstel nader te bespreken. De voorstellen van de regio Kampen en de regio Noord-Nederland konden alleen geamendemeerd worden, omdat deze voorstellen al eerder besproken waren.

Artikel 30 NGB

Ds W. Smouter kreeg eerst de gelegenheid zijn voorstel toe te lichten. „De krantekoppen van een vorige zitting, die over dit onderwerp ging, stelden toen: „vrouwelijke diakenen verdelen Nederlands Gereformeerde Kerken”, ik hoop dat na afloop van deze zitting in de krant zal staan: „Gods Woord verenigt Nederlands Gereformeerde Kerken”. „Smouter stelde dat als men de schriftstudie goed gedaan heeft, men wel tot

de conclusie moet komen, die hij ook in zijn voorstel getrokken heeft, nl. „dat de ruimte die de Schrift ons biedt benut mag worden om van de aan de zusters geschonken gaven gebruik te maken in geordende diensten”.

Ds P. Kurpershoek betoogde dat de regio Noord-Nederland het voorstel Smouter niet wilde aanvaarden, omdat de door ds W. Smouter gegeven schriftuurlijke argumenten niet door deze regio ondersteund kunnen worden en om de consequenties van het door ds W. Smouter gelanceerde voorstel voor het kerkverband.

Ds W. Bax vond dat „wanneer wij dit voorstel aanvaarden dat in strijd is met artikel 30 uit de Nederlandse Geloofsbelijdenis. Waarin staat: „Wij geloven, dat deze ware kerk geregeerd moet worden naar de geestelijke politie, die ons onze Here heeft geleerd in Zijn Woord; namelijk dat er dienaars of herders moeten zijn om Gods Woord te prediken en de sacramenten te bedienen; dat er ook opzichters en diakenen zijn, om met de herders te zijn als de Raad der Kerk”. Als dit voorstel aan-

**De administratie
is wegens vakantie
van**

**11 september t/m 1 oktober
gesloten!**

vaardt wordt moeten wij ook artikel 30 bespreken en aanpassen", aldus Bax. Ds W. Smouter reageerde op de woorden van ds W. Bax: „De Nederlandse Geloofsbelijdenis en de Dordtse Kerkorde zijn altijd al met elkaar in spanning geweest. Ook de Gereformeerde vrijgemaakten vinden dat daar geen belijdenisvraag van gemaakt moet worden. Wij hebben 400 jaar met die spanning geleefd, een paar jaar meer kan er nu ook nog wel bij”.

Over het voorstel van de regio Kampen stelde ds W. Smouter dat het ten opzichte van de kerken niet eerlijk is om weer een nieuwe commissie in te stellen „alsof wij er nog niet uit zijn of het schriftuurlijk verantwoord is zusters van de gemeente tot het diakenambt te roepen”.

Voorstel Kampen

Na de bespreking van het voorstel Smouter werden de amendementen geïnventariseerd.

Hierna werden de voorstellen van de regio Noord-Nederland, de regio Kampen en ds W. Smouter in stemming genomen. Er waren 46 stemgerechtigde afgevaardigden aanwezig. Het voorstel van de regio Noord-Nederland werd met 9 stemmen voor, 32 tegen en 5 onthoudingen verworpen. Ds Smouter's voorstel werd met 11 stemmen voor, 29 tegen en 6 onthoudingen verworpen. Het voorstel van de regio Kampen werd aanvaard met 29 stemmen voor, 8 tegen en 9 onthoudingen.

In dit voorstel staat onder andere:

De Landelijke Vergadering constateert dat de bespreking ter vergadering ook op deze Landelijke Vergadering niet tot een duidelijke overeenstemming leidde over wat de Schrift ons over deze zaak leert.

De Landelijke Vergadering overweegt ten aanzien van het rapport dat, bij al het goede dat het rapport biedt, de basis in het rapport te smal en te onzeker is om de stellige conclusies te kunnen rechtvaardigen.

Zij overweegt ten aanzien van een te nemen besluit dat het de plicht is van de Landelijke Vergadering de vrede in de kerken te bewaren en te bevorderen.

Zij spreekt uit dat de vrijheid van de plaatselijke gemeente niet zover gaat dat bij onzekerheid ten aanzien van de Schriftuurlijke fundering van een bepaalde zaak, een gemeente altijd vrij is zijn eigen mening te volgen, ongeacht de consequenties voor de band met de zusterkerken.

De Landelijke Vergadering *besluit*: een commissie te benoemen met de opdracht een volgende Landelijke Vergadering van advies te dienen over de vraag wat de positie en de verantwoordelijkheid van de vrouw mag zijn. En een advies te geven over de vraag of het Schriftuurlijk en kerkelijk verantwoord is zusters van de gemeente te roepen tot het diakenambt;

daarbij aandacht gevende aan zaken, die onlosmakelijk met deze vraag verbonden zijn, als:

- de wijze van argumenteren vanuit de Schrift;
- de verhouding man-vrouw in het algemeen en binnen de gemeente;
- het karakter en de onderlinge verhoudingen van de ambten;
- de rechtmatigheid van een beroep op de christelijke vrijheid in dezen;

daarbij lettend op wat in andere gereformeerde kerken in binnen- en buitenland over deze zaak gepubliceerd is;

haar rapport ter beschikking te stellen aan de plaatselijke kerken, opdat meerderen zich erover kunnen buigen en een brede discussie wordt gestimuleerd; reacties vanuit de plaatselijke kerken te vragen en te verzamelen en te betrekken bij een eindrapport, dat niet persé al op de volgende Landelijke Vergadering beschikbaar hoeft te zijn;

deze beslissing mee te delen aan de Nederlands Gereformeerde Kerken van Amsterdam-Centrum en Eindhoven.

Literatuurfonds

De commissie honorering predikanten en studieschuld afgestudeerden heeft een onderzoek gedaan naar de studieschulden van de afgestudeerde predikanten. De commissie moest hierbij tot de conclusie komen dat ondanks de verschillende individuele gevallen, er een ding duidelijk uit het onderzoek naar voren is gekomen: de boekenschuld speelt bij de totale schuld een zeer grote rol. „De commissie wil dan ook niet aan de individuele gevallen iets doen, maar een structurele oplossing voor de toekomst bieden”, aldus br. M. A. van Helden. Het voorstel van de commissie is dan ook om een lateratuurfonds in te stellen ten behoeve van de studenten en predikanten. Het rapport van de commissie kreeg een algemene lof toegezwaaaid, maar toch vroegen diverse afgevaardigden hoe je zo'n fonds juridisch en fiscaal in goede banen kunt leiden, zodat het niet ten goede komt aan de overheid. Verder vroegen zij zich ook nog af of je de algemene regeling wel moet scheiden van de regeling voor de schrijvende gevallen. Het moderamen kon het commissievoorstel nog niet in stemming geven, omdat er een paar vitale recente gegevens ontbraken, omdat het rapport al anderhalf jaar geleden opgesteld is.

Het voorstel van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Overschiet om een landelijk deputaatschap voor hulpbehoevende kerken in te stellen waarbij individuele kerken - met een gunstig advies van hun regio of regionale deputaten - om steun kunnen aankloppen, werd door de Landelijke Vergadering met een grote meerderheid van stemmen aangenomen. Het moderamen hield echter wel de mogelijkheid open om op de laatste zitting nog enige

wijzigingen en aanvullingen in te bouwen.

Ook werd het rapport van de commissie voor contacten met de Hoge Overheid besproken en een voorstel daarover aangenomen.

De volgende Landelijke Vergadering is D.V. 1 oktober. Aan de orde zijn dan in ieder geval: gezangen, Theologische Studie Begeleiding en radio/tv-aan gelegenheden. De vergadering zal dan om half tien beginnen.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Doetinchem/Velp

Het scribaat der kerk berust bij: A. L. P. Rietberg, Adm. Helfrichlaan 58, 6952 GJ Dieren, tel. 08330-14887.

Ned. Geref. Kerk van Alphen a/d Rijn

Het scribaat berust bij: H. de Jonge, Klepperman 148, 2401 GL Alphen a/d Rijn, tel. 01720-30223.

Ned. Geref. Kerk van Alphen a/d Rijn

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op kandidaat M. Janssens te Apeldoorn, die dit beroep heeft aanvaard.

Herplaatsing wegens misstelling

Ned. Geref. kerk van Kampen

Het scribaat der kerk berust bij: H. J. Docter, Esdoornhof 251, 8266 GJ Kampen, tel. 05202-16790.

Kennismakingsavond NGK Eindhoven

Woon je sinds kort in de gemeente Eindhoven voor studie, werk of militaire dienst, of kom je hier binnenkort wonen? Dan willen wij je graag uitnodigen voor een eerste kennismakingsavond.

Op deze avond willen we (naast kennismaken) informatie uitwisselen en bespreken of we het komende seizoen iets gezamenlijks willen ondernemen (en zo ja, wát).

Je bent van harte welkom op dinsdagavond 6 september om 18.30 uur bij Rinske Postma. Voor eten wordt gezorgd.

Geef je even door of je komt? Ook als je niet kunt komen, maar hier wél komt wonen, vinden we het leuk als je ons je adres doorgeeft. Dan kunnen we een andere keer contact opnemen.

Kontaktadressen

Dhr. A. Odding, Sansovinostraat 22, Eindhoven, (040-431147).

Rinske Postma, Joh. v. Eindhovenstraat 37, Eindhoven (040-118889).

Nieuwe adressen Nederlands Gereformeerd Jeugdwerk

De Stichting Nederlands Gereformeerd Jeugdwerk maakt bekend dat de adressen van administratie en secretariaat gewijzigd zijn. Het gezin Strating is naar Curaçao verhuisd en Anja Krol is afgetreden. Daarmee ontstonden drie vacatures. Gelukkig zijn deze nu vervuld. De nieuwe adressen zijn als volgt:

– *administratie* (maandblad Verkenning en brochures): Joke Vos-Niewold, Stolkwijkstraat 43-3, 1059 XX Amsterdam, tel. 020-153770.

– *Penningmeester*: Jan Marius Louwerse, Schierstins 28, 1082 TH Amsterdam, tel. 020-442244. Gironummers ongewijzigd.

– *secretariaat van het bestuur*: Joke Camfferman, Lijsterbesstraat 52, 1505 TL Zaandam, tel. 075-164698.

Op kamers in Rijswijk of Delft

De kerkelijke gemeente van Rijswijk omvat ook Voorburg, Den Haag-Zuid en Delft. Een gebied waarin nogal wat kamerbewoners wonen die studeren, verplegen of andere bezigheden hebben. Als jij daar bij hoort, dan wil de Nederlands Gereformeerde kerk van Rijswijk graag met je in contact komen.

Misschien zeg je: „maar ik ga voorlopig toch alle weekenden naar huis toe”. Prima, maar juist dan is het goed om nu vast contacten door de week te hebben in de gemeente van Rijswijk. Thuis ben je er zo gauw niet 'uit', maar in Rijswijk moet je er nog wel 'in' komen.

Ons contactadres voor kamerbewoners (bijv. studenten) in Delft is H. Vegter, Algerijestraat 2, 2622 CC Delft, tel. 015-618330. Voor Rijswijk, Voorburg en Den Haag-Zuid is ds W. Smouter, Julianastraat 61, 2282 RM Rijswijk, tel. 070-997649, het adres. Neem je met een van beiden contact op, dan word je op de hoogte gehouden van activiteiten van de gemeente, en open dagen.

Ned. Geref. Kerk van Eindhoven

De bevestiging en intrede van drs. A. van der Dussen zal, zo de HEERE wil, plaats hebben op zondag 18 september a.s.

De bevestigingsdienst, waarin hopen voor te gaan ds E. R. Postma en ds J. Vogel, resp. Ned. Geref. en Chr. Geref. predikant te Eindhoven, zal 's morgens op de normale tijd in ons eigen kerkgebouw worden gehouden. Voor de middagdienst, waarin drs. A. van der Dussen zijn intrede doet; en waarbij wij vele genodigden verwachten, wijken wij uit naar een groter kerkgebouw, te weten: de Maranathakerk, Venstraat 30 te Eindhoven. De Venstraat ligt tegenover het Evoluon.

Deze middagdienst begint om 5 uur. Er is een crèche voor de kleine kinderen.

Uit breder kring

Als het water straks zakt...

Plotseling is de wereld opgeschrikt door een nieuwe ramp: de watersnood in Soedan. De beelden die onze huiskamers bereiken zijn verschrikkelijk: mensen die aan de zelfkant van het leven staan, zijn opnieuw getroffen door nood. Die mensen moeten geholpen worden. Vandaag en morgen. En dat gebeurt. Kleine en grotere organisaties zijn bezig om de hulpgoederen zo snel mogelijk te vervoeren. Noodhulp in de vorm van plastic, voedsel, medicijnen en medische hulp. Maar dat is niet genoeg.

Als het water straks zakt.. is deze watersnood voor ons nieuws van gisteren geworden. Maar dan komt hulpverlening er juist op aan. Want er is zoveel nodig, als het water gezakt is. Hulp in de vorm van huizen, scholen, klinieken, winkeltjes, drinkwater, voorzieningen, transportmogelijkheden, nieuwe akkers, gereedschappen, zaden, hulp aan kerken.

U kunt uw financiële gaven storten op giro 41400 t.n.v. Stichting TEAR Fund te Driebergen, tel. 03438-14844.

PIT weer op pad voor de Nederlandse militairen

Van 12 tot en met 17 september gaan ruim twintigduizend kollektanten met de kollektibus op pad voor het Protestant Interkerkelijk Thuisfront.

Met de opbrengsten uit de Landelijke kollekte kan het PIT geldelijke steun verlenen aan de geestelijke verzorging in de krijgsmacht. (Al langer dan driekwart eeuw werkt de legerpredikant onder de militairen. Op dit ogenblik zijn er 100 predikanten in dienst). Ook aan de militairen zelf zond het PIT pakketten, waaruit de verbondenheid met het Nederlandse thuisfront werd getoond. Tot op de dag van vandaag is het dankzij de jaarlijkse kollekte, die vorig jaar bijna één miljoen gulden opbracht, en giften van kerken, mogelijk om steun te geven aan de geestelijke verzorging. Regelmatig stuurt het PIT pakketjes aan militairen in het Caribisch gebied, de Sinai en naar de bemanning van de mijnenvegers in de Golf.

Het grootste gedeelte van de opbrengst van de PIT-kollekte komt ten goede aan de militaire tehuizen, die worden geëxploiteerd door de Koninklijke Nederlandse Militaire Bond Pro Rege. Deze organisatie beheert 28 PMT's in Nederland en vijf in West-Duitsland. Tegenwoordig trekken deze tehuizen jaarlijks zo'n miljoen bezoekers.

Door middel van een gift in de kollektibus of door een bedrag te storten op giro 5163 ten name van het PIT in Rijswijk kunt u dit belangrijke werk steunen.

KOLOFON

Redactie

Drs H. Algra
T. Hoekstra
Drs H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds K. Muller
Ds E. R. Postma
M. J. F. van der Wal

Adres van de redactie:

Ds K. Muller, Oude Veenscheiding 15, 8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17, 3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Tel. 03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v. Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging:

Aanmelding door overschrijving van min. f25,- contributie.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

(bij vooruitbetaling):
f52,- per jaar of f28,- per half jaar. Voor studenten f42,- per jaar. Buitenland f74,- per jaar of f99,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

50 ct. per mm. Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist. Tel. 03404-22452. Postbus 244, 3700 AE Zeist.

Redactie ontving

Dag In Dag Uit. Blok/schildkalender 1989. Gezamenlijke uitgave van Elisabethbode, Leger des Heils, Vereniging tot Verspreiding der Helige Schrift/Bijbel Kiosk Vereniging. Prijs f4,95; bij afname van meerdere exemplaren korting; St. Elisabethbode, Postbus 100, 7240 AC Lochem, tel. 070-4551.

Mies Vreugdenhil, Anoeke slaat haar vleugels uit. Jeugdboek. 132 blz., f19,90; uitg. De Groot Goudriaan, Kampen.

Ds M. R. v. d. Berg, Luisteren naar Psalmen. 151 blz., f19,50; uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam.

J. A. de Boer, Jezus Christus: Verlosser, Voorloper, Voorbeeld – een verwerking van het geheimenis „Christus geopenbaard in het vlees”. 16 blz., f3,70; te verkrijgen door overmaking van f3,70 (inkl. portokosten) op giro-rek. 2582999 t.n.v. J. A. de Boer, Hardewijk.

Drs H. de Jong, *Brood in Betlehem*; zes preken over het boek Ruth. Derde druk. 70 blz., f12,90; uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam.

C. Timmer (eindred.), *Vijf tellen na nu*. Een praktisch boekje voor de lokale omroep. 57 blz., f12,50; uitg. NCRV-Hilversum - Kok, Kampen.

Willem G. van de Hulst, *Wachten op de kraakwagen*. Verhalen. 168 blz., f24,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Johanna Fortuin, Jan van Kilsdonk en anderen, *Afscheid nemen van onze doden*. Rouwen en rouwgebruiken in Nederland. 157 blz., f24,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

A. Kooij/C. Trimp, *Zaaien op dankdag*. Opstellen over het diaconaat van de christelijke gemeente. Ong. 160 blz., f24,75; uitg. De Vuurbaak, Barneveld.

M. te Velde, Anthony Brummelkamp (1811-1888). Academisch proefschrift. 572 blz., f65,-; uitg. De Vuurbaak, Barneveld.

„Het recht om te wonen” in brochure-vorm verkrijgbaar

De causerie, die de heer C. Huizinga te Heerenveen op 28 maart 1987 tijdens de jaarvergadering van de persvereniging heeft uitgesproken, is in brochure-vorm verschenen.

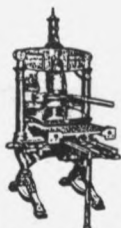
De brochure „Het recht om te wonen (over de identiteit en de toekomst van onze kerken) kan worden verkregen door een bedrag, groot f5,-, over te maken op postrekening 404945 t.n.v. de Gereformeerde Persvereniging „Opbouw” te Leersum.

Voorts zijn bij de persvereniging voorradig:

„Jeremia” bijbelstudie van ds M. R. van de Berg	f10,-
„Antroposofie” van drs P. J. van Kampen	f3,50
De plaats van de vrouw in de gemeente van dr D. Holwerda, ds G. Janssen, Rev. Don. A. Coding en drs H. de Jong	f4,50

Exclusief porti

BIJ GEBORTE- EN HUWELIJKSKAARTEN
ONTVANGT U EEN AARDIGE ATTENTIE.

Drukkerij „Steenbergen”

Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist - Tel. 03404-22452
Gevestigd sinds 1901

Boeken, Periodieken en
Handelsdrukwerk

drukkers sinds 1901

● Plaats uw familieberichten in dit blad

Neem zelf een abonnement

U hoeft er niet (volledig) achter te staan om er (toch) voor te zijn.

☐ kennismakingsnummers

☐ abonnement

Naam: _____

Adres: _____

Postcode en plaats: _____

Sturen naar: Administratie Opbouw (zonder postzegel) Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.

Opbouw voor mij

TIJDELIJKE PRIJSAKTIE TEKST VOOR TEKST

f 25,-
VOORDEEL

De Heilige Schrift kort verklaard en toegelicht.

Red.: A. NOORDEGRAAF, B. v. OEVEREN, J. P. VERSTEEG, J. VLAARDINGERBROEK.
Red.secr.: J. v.d. GRAAF.

Een nieuwe bijbelcommentaar voor iedereen die op vragen stuit tijdens persoonlijke bijbelstudie. Naslagwerk voor verenigingen, bijbelkringen, catechese en godsdienstondericht.

Een informatief commentaar op de hele Bijbel, die een grote aanwinst is voor iedere bijbellezers. Aan de uitleg van elk bijbelboek gaat telkens een korte beschrijving van de inhoud vooraf, waarbij ook aandacht gegeven wordt aan de naam van het boek, de schrijver, de periode van ontstaan en de betekenis en centrale motieven van het boek.

Een greep uit de enthousiaste recensies
 „...een grote aanwinst...”
 (Prof. dr. K. RUNIA)
 „...bijzonder waardevol...” (UITDAGING)
 „...fraai uitgevoerd...”
 (GEREF. VROUWENBOND)
 „...goed leesbare toelichting op de Bijbel...” (GEZINSGIDS)
 „...een gedegen, zuivere, goede bijbelcommentaar...” (Andries KNEVEL in KOERS)
 „...een monumentaal werk...”
 (Ds C. den BOER)

2e druk, 1.072 blz., gebonden in luxe band met goudopdruk, f 175,-.

**TIJDELIJK VOORDEEL IN
SEPTEMBER 1988 f 25,-.
Tot 1 oktober voor f 150,-.**

Ook nog eens betaalbaar in aantrekkelijke maandtermijnen: 3 x f 50,- per maand.

Bestel nú en verzeker u van dit prachtige boekwerk. Profiteer van de prijs!

VOORDEELBON (Zenden naar:
WEVER, Antwoordnummer 5, 8800 AB
FRANEKER. Zonder postzegel-in open envelop).

JA, zend mij ... ex. **TEKST VOOR TEKST**
Ik betaal ineens / in ... maandelijks termijnen
(maximaal 3 maanden). x)

Naam: _____
Adres: _____
Postcode: _____ Plaats: _____
x) doorhalen wat u niet wenst.

T.WEVEER BV FRANEKER

T. Wever b.v., postbus 59,
8800 AB Franeker

Telefoon 05170-3147
Zilverstraat 4